

سفرنامه

سفر شهر بادگیرها، یزد (قسمت اول)
تالاب پساب: تکین آبی در قلب کویر

آرزو احمدزاده، راهنمای طبیعت گردی

ایران کشور عجیبی ست، گویی کل دنیا کوچک شده و در دل این گربه جای گرفته است. بسیاری از مکان های دیدنی که در دنیا وجود دارد من عکسش را دیده ام نمونه ایرانی آن را همین جادر وطن خودم نیز یافته ام. البته منظور من موزه ها و بناهای تاریخی نیست، چرا که اینها فقط یکی هستند، نه برای موزه لوور نمونه ای در جهان وجود دارد و نه برای تخت جمشید. اما جاذبه های طبیعی زیادی را دیده ام که نمونه وطنی آن قابل دسترس است، حالا چه فرقی می کند گردن کنیون آمریکا باشد یا در خزینه لرستان، دریاچه اوپاری لیبی باشد یا تالاب پساب یزد. مدت ها بود عکسی در فضای مجازی دیده بودم از تالابی نیلگون در میان رمل ها، تالابی که می توانستی از رمل های کنارش بالا بروی و از بالا نظاره اش کنی، آب و صحرا کنار هم؛ حسن تضادی که تجربه کردنش خالی از لطف نبود، پس نقشه را باز کردم و دنبال تالاب پساب یزد گشتم و به راحتی یافتیمش. با جلدن از دوستان هماهنگ کردم و به سمت یزد به راه افتادیم. کاشان برای صرف صبحانه استراحتی کردیم و تا یزد رفتیم، یکی از دوستانی که همراه ما بود سال ها ساکن یزد بود و حالا مقیم تهران شده بود، و به پیشنهاد او قرار شد برای یزد برویم، نهار به یکی از بهترین ساندویچی های یزد برویم، وارد یزد شدیم و مستقیم رفتیم سراغ ساندویچی ... اما با در بسته مواجه شدیم؛ گویا مدتی برای تعمیرات و بازسازی مغازه را بسته اند و ما اگر سنگان ماندیم بی غذا. همان اطراف یک غذاخوری دیگر پیدا کردم و بلا آخر نهار که البته بهتر است بگویم شام را خوردیم و به سمت تالاب حرکت کردیم.

در یزد پرس و جو کردیم و گفتند در نزدیکی تالاب اقامتگاه سنتی ساخته شده است و ما نیز با خیال راحت در جاده فرعی تالاب حرکت کردیم، چراغ اقامتگاه از دور دست که نمایان شد نورا میدی بود در دلمان. با مسئول اقامتگاه صحبت کردیم و وارد شدیم. در فضای کویری چند اتاقک گرد کاهگلی ساخته اند که در سرمای شب کویر نعمت بزرگ است و در یکی از آنها جای گرفتیم. در فضای پشت اقامتگاه آتشی بر پا بود و ما نیز به دور آتش رفتیم. چندان نرفی با لهجه شیرین یزدی مشغول صحبت بودند، اهالی شهرهای کویری بسیار خون گرم هستند و هنگامی که فهمیدند ما از تهران آمده ایم بارویی بازا ما گرم گفتگو شدند.

با دوستان که چند سالی در یزد ساکن بود صحبت کردند و از محله های یزد گفتند. پاسی از شب گذشته بود که از دوستان یزدی خدا حافظی کردیم و خوابیدیم. صبح بعد از صرف صبحانه آماده رفتن شدیم، مسئول اقامتگاه مسیر تالاب را نشانمان داد و پا در دل کویر گذاشتیم. بعد از نیم ساعت پیاده روی کم کم تالاب پدیدار شد. اطرافش پوشیده شده بود از آب و نیلگونش چون تکین می درخشید.

کفش هایم را از پا کندم و پا برهنه بر روی شن ها راه رفتم. نسیم خنکی می وزید و خنکای آب را حس می کردم. شاید فقط در روپاهایم چنین حس تضادی را تجربه کرده باشم، دریاچه و کویر در فاصله یک قدمی یکدیگر. آری اینجا تالاب پساب یزد است، تالابی در قلب کویر، که در اثر راه سازی آب های تصفیه خانه فاضلاب یزد ایجاد شده و به دلیل قرار گیری در میان ماسه های روان طبیعت زیبایی را ایجاد کرده است. پیرامون این تالاب پوشیده از نیزار است. با توجه به فقر آبی در این منطقه، تالاب آبشخور حیات وحش منطقه شده است. این تالاب توانسته سبب حضور موقت پرندگان عبوری و نیز جذب پرندگان مهاجر زمستانی شود. روی بلندترین رمل نشستم، به آسمان نگاه کردم و خدایا شکر کردم برای داشتن ایرانی چنین زیبا.

تبریز دارای موزه های خاص و منحصر به فرد تحت عنوان موزه محرم است که می تواند بهانه بسیار خوبی برای سفر در شهر یوز ماه به این شهر زیبا و تجربه ای خاص باشد

حضرت علی (ع) و... اشاره کرد. در این موزه انواع طوق های مراسم عزاداری نیز به نمایش گذاشته شده اند. «طوق» واژه ای ترکی و به معنای بیرق است که از یک تیغه به نام سر توغ و زبانه فولادی بلندی تشکیل شده که روی صندوقچه فلزی کوچک ضرب ماندنی بر پایه چوب یا فلز به شکل چلیپا استوار می شود. ده طوق و علم از روستاهای مختلف استان در موزه محرم نگهداری می شود که نوع و مراسم مربوط به آن ها، نشانگر گوناگونی و تنوع آئین عزاداری در آذربایجان شرقی است. قدمت هیچ یک از علم های موجود در موزه محرم کمتر از ۵۰ سال نیست و قدیمی ترین علم موجود در این موزه که از محله بازار اهر به اینجا منتقل شده مربوط به سال ۱۲۴۳ هجری قمری است.

علاوه بر شهرستان ها، ۱۳ محله قدیمی تبریز علم های معرفی دارند که هیئت های مذهبی و علم ها به نام همان محله نام گذاری شده اند که یکی از معروف ترین علم های استان، علم محله امیرخیزی تبریز است.

از آئین های عاشورایی آذربایجان شرقی ۹ مورد آن در فهرست آثار ملی کشور ثبت شده است که می توان به آئین های عزاداری تیمچه مظفریه تبریز، مشعل گردانی روستای شیشوان عجب شیر، تخته زنی روستای فیروز سالار آذر شهر، شاخسی - و اخسی (شاه حسین - وای حسین) تبریز، علم گردانی روستای سیه سران جلفا، شبیه خوانی شهر بخشایش، علم بندی و الله الله حسینا و ایما شهرستان مراغه و شمع گذاری (شمع پایاما) از جمله آئین های عاشورایی هستند که در فهرست آثار ملی کشور اشاره کرد.

زمان آذین بندی علم ها در نقاط مختلف آذربایجان شرقی متفاوت است، اما معمولا این مراسم از پنج ماه محرم یا شب تاسوعا انجام می شود و علم و اجینتی نیز بعد از ۲۸ ماه صفر انجام می شود.

موزه محرم تبریز از ابتدای تاسیس تا کنون رایگان بوده و در ایام محرم نیز بدون تغییر روال کاری از ساعت ۸ الی ۳ بعد از ظهر پذیرای بازدید کنندگان و عزاداران امام حسین (ع) است.

این موزه در انتهای خیابان (راسته کوچک) شهید مطهری، نبش ایستگاه آتش نشانی، داخل کوچه شهید احمد گوگانی و پلاک ۲۲ قرار دارد.

و محرم را در خود جای داده است. در این موزه بخشی از نمادهای مراسم و آئین های ماه محرم به نمایش گذاشته شده است. نمادهایی که هر کدام نشانهای برای یادآوری مظلومیت سرور و سالار شهیدان کربلا بوده و به نوعی حادثه کربلا را تداعی می کند. هر کدام از این نمادها و نشانه ها گویای بخشی از تاریخ و فرهنگ مناطق مختلف آذربایجان شرقی در ایام محرم به خصوص تاسوعا و عاشورای حسینی است.

بی تردید در هر یک از این مراسم، نمادها و نشانه هایی استفاده می شود که مفهوم و پیشینه تاریخی آن ها می تواند برای افراد از مناطق مختلف کشور و جهان بی نظیر باشد و به جرات می توان گفت این نمادها با زبان بی زبانی، روایات تاریخی و مذهبی مردم را با رنگ و بوی فرهنگی به نسل های بعدی منتقل می کنند. محل موزه که یکی از خانه های تاریخی و فرهنگی شهر تبریز است که متعلق به آقای «بولقا سمس» است و بوده و پس از فوت ایشان، بنا به وصیت آن مرحوم در اختیار اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری آذربایجان شرقی قرار گرفته است.

این خانه ۴۰۹ متر مربع مساحت دارد و معماری آن را به اواخر دوره قاجار نسبت می دهند. خانه صحتی در اوایل دوره پهلوی به عنوان حسینییه مورد استفاده قرار گرفته بود و هم اکنون نیز ۱۲ روز اول ماه محرم به رسم گذشته پذیرای عزاداران حسینی است. طبقه ی زیرین موزه محرم توسط سازمان میراث فرهنگی طی چند سال اخیر برای مراسم های ماه محرم مانند مراسم تلاوت قرآن، سخنرانی، عزاداری و روضه خوانی مورد استفاده قرار گرفته است.

این بنا در سال ۱۳۷۸ شمسی تحت شماره ۲۳۳۶ در فهرست آثار ملی به ثبت رسید. پس از مرمت و استحکام بخشی توسط کارشناسان مجرب مرمت کار سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری آذربایجان شرقی در سال ۱۳۸۷ به عنوان موزه مردم شناسی محرم مورد استفاده و بهره برداری قرار گرفته است.

در ورودی حیاط موزه، مجسمه ذوالجناح، اسب امام حسین (ع) قرار گرفته و در داخل موزه، طبقه اول، انواع طوق، پرچم، گهواره های کوچک نذری، چراغ و شمع و در طبقه دوم، ابزار و نوشته های مربوط به سوگاری و تعزیه خوانی و نقاشی های قدیمی مورد استفاده در آئین سنتی پرده خوانی به نمایش در آمده است.

از جمله آثار موزه می توان به کاسه مسی یا قلم زنی نام چهارده معصوم (ع)، تبر زین و کَشکول مورد استفاده در مراسم پرده خوانی، بیرق با شمائل

کوه عون بن علی
در رشته کوه سرخاب، کوهی به نام عون بن علی قرار دارد که از آن به عینالی نیز یاد می شود. طبق اسناد تاریخی، این کوه، مدفن دوتن از فرزندان حضرت علی (ع) به نام های «عون بن علی» و «زین بن علی» است. محل قرار گیری این کوه در شمال تبریز است و آرامگاهی به قدمت دوران ایلخانان در آن احداث شده است. به نظر می رسد که این مقبره پیش از اسلام آتشکده و کلیسا بوده است که پس از اسلام، آن را به مسجد تبدیل کرده اند.

مسجد کیوبد (مسجد جهان شاه)
مسجد کیوبد تبریز، مسجدی است با مانده از قرن نهم هجری قمری و دوران قراقویونلو ها که به مسجد جهانشاه نیز شهرت دارد. معماری انجام شده در این بنا، به ویژه کاشی کاری بی نظیر آبی رنگ و معرق، سبب شده است که این عمارت تاریخی را فیروزه ی جهان اسلام لقب دهند. از دیگر نکات قابل توجه در این مسجد، کشف دو مقبره خالی است که احتمالا متعلق به جهانشاه و همسر وی است.

خانه مشروطه تبریز
مشهورترین و پرافتخارترین عمارت تاریخی در تبریز، خانه مشروطه است

تبریز است که میزبان مسافران داخلی و توریست های بسیاری است. یکی از معروف ترین قبور در مقبره الشعرا، مزار مربوط به محمد حسین بهجت تبریزی ملقب به شهر یار، شاعر نامی و پر آوازه ی معاصر است.

اتل گلی (شاه گلی)
در شهر تبریز، استخری بزرگ و وسیع به نام اتل گلی قرار دارد که احتمالا در دوران آق قویونلوها ایجاد و در زمان صفویان گسترش یافته است. از نکات قابل توجه این مکان حضور عمارت کلاه فرنگی بسا معماری زیبا و چشم نواز در مرکز آن است که زیبایی آن محوطه را دوچندان کرده است. البته به نظر می رسد که شهرداری در سال ۱۳۴۶، این ساختمان زیبا را بر بنایی قدیمی و خشتی احداث کرده است. میراثی که امروزه به عنوان نفر جگامی دوست داشتنی و زیبا مورد استفاده قرار می گیرد.

بازار قدیمی تبریز
بزرگ ترین بازار سر پوشیده ی جهان، در شهر تبریز وجود دارد که از آن به بازار قدیم یاد می شود. این مکان که در فهرست میراث جهانی یونسکو نیز به ثبت رسیده است، در حدود ۳۰۰ سال پیش بازسازی شده است. البته مدارک قابل توجهی که بتوان به استناد آن ها، تاریخ دقیق احداث این بازار را مشخص کرد، وجود ندارد. ولی طبق برخی مدارک تاریخی به نظر می رسد که از قرن ۴ هجری این مکان دایر بوده است.

شهر یوز بهترین زمان برای سفر به تبریز است، چرا که مسیر مملو از زمین های کشت شده آفتاب گردان است و زیبایی چشم گیر و خیره کننده ای به جاده بخشیده اند

موزه قاجار (خانه امیر نظام گروسی)
خانه ی امیر نظام گروسی، بنایی بازمانده از دوران سلطنت قاجاریان است که اکنون به همت سازمان میراث فرهنگی تبریز، تغییر کاربری داده و به عنوان موزه مورد استفاده قرار می گیرد. این عمارت به دلیل بهره مندی از معماری زیبای قجری، بسیار تماشایی بوده و یکی از مکان های گردشگری شهر تبریز است.

کاخ و موزه شهرداری
قطعه ای توان کاخ شهرداری تبریز را یکی از زیباترین عمارات کهن این شهر نامید. ساختمانی متعلق به دوران پهلوی اول است، که پروسه ی ساخت آن از سال ۱۳۱۴ تا ۱۳۱۸ به طور انجامید. ساعتی بر این عمارت تعبیه شده است و مردم محلی به آن میدان ساعت می گویند. این بنای تاریخی نزدیک به یک دهه است که به موزه ی شهرداری تبریز تبدیل شده است که در نوع خود اولین نمونه در سراسر کشور است. اولین موزه شهرداری ایران در ساختمان عمارت شهرداری تبریز، در ۸۰۰ متر مربع فضا و با هزینه ۱۱۰ میلیون تومان در تبریز راه اندازی شد.

این موزه وسایلی مانند چراغ روشنایی قدیمی خیابانی و ادارهای، دستگاه آتش نشانی دستی، دستگاه های تایپ، قفتوس و رنگ قدیمی برج شهرداری تبریز، کلیدهای افختاری اعطا شده شهردارهای مختلف، عکسهای قدیمی تبریز، هدایای مقام ها و شخصیت های خارجی به شهرداران، کتب خطی و آثار هنری استاد هرسی خوشنویس، اسناد اداری و مالی، کاپ های قهرمانی باشگاه شهرداری تبریز، چینی آلات، سفرنامه های نوشته شده در باره تبریز، تجهیزات، امکانات و اسناد مربوط به «شهر نخستین ها» در معرض دید قرار گرفته است.

مقبره الشعرا
یکی از گورستان های تاریخی شهر تبریز به مقبره الشعرا شهرت یافته است که در گذشته به نام های مختلفی از جمله حظیر الشعرا و قبرستان سرخاب نیز شناخته می شد. وجه تسمیه این منطقه به مقبره الشعرا، به دلیل حضور بیش از ۴۰۰ پیکر شاعر، عارف و مردان سرشناس داخلی و خارجی است که در آن دفن شده اند و باعث اهمیت یافتن این مکان شده است. اکنون این محل یکی از مکان های گردشگری

ساختن های تاریخی این شهر است که معماری و تزیینات صورت گرفته در آن همانند دیگر بناهای تاریخی این شهر، ستودنی است.

تبریز، کلان شهری غنی از فرهنگ و تمدن، امروزه یکی از محبوب ترین جاذبه های گردشگری کشور است که علاوه بر طبیعتی سربس و چشم نواز، آثار تاریخی ارزشمند و متعددی را در خاک خود جای داده است. تبریز، یکی از بهترین و زیباترین شهرهای ایران برای افرادی است که قصد انجام مسافرت در داخل کشور را دارند. این شهر که در شمال غربی ایران واقع شده است با عنوان پایتخت گردشگری جهان اسلام از جاذبه های تاریخی، فرهنگی و طبیعی زیادی بر خوردار است و بنا بر شواهد تاریخی درباره مراکز دیدنی تبریز، این شهر یکی از کهن ترین شهرهای جهان محسوب می شود. شاید تا به حال معروف ترین لقب تبریز را با عنوان شهر اولین ها شنیده باشید، دلیل نامگذاری تبریز با این لقب این است که بسیاری از اولین ها در تاریخ ایران مانند اولین چاپخانه، اولین دانشگاه و شهرک دانشگاهی نه تنها در ایران بلکه در جهان، اولین دادگاه استیناف، اولین چاپ اسکناس، اولین شهرداری، اولین شهرداری، اولین سینمای عمومی، اولین کودکستان و اولین مدرسه کر و لال های ایران و اولین خیابانی که در ایران دارای برق شد همگی در تبریز قرار دارند.

از نظر من شهر یوز بهترین زمان برای سفر به تبریز است چرا که مسیر مملو از زمین های کشت شده آفتاب گردان است و زیبایی چشم نواز و خیره کننده ای به جاده بخشیده اند. علاوه بر این تبریز دارای موزه های خاص و منحصر به فرد تحت عنوان موزه محرم است که می تواند بهانه بسیار خوبی برای سفر به این شهر زیبا و تجربه ای خاص باشد.

ارگ تبریز (ارگ علی شاه)
ارگ تبریز، عمارتی کهن و متعلق به قرن ۸ هجری قمری است که بنای اولیه ی آن طی ۱۸ سال و به منظور ایجاد آرامگاهی بزرگ در محض مسجد علی شاه احداث شد. این بنای تاریخی، حوادث تاریخی متعددی را نظاره گر بوده و امروزه نیز یکی از جاذبه های گردشگری و جاهای دیدنی تبریز محسوب می شود.

مسجد جامع تبریز
مسجد جامع تبریز، بنایی باقیمانده از عصر حکومت سلجوقیان است که به مسجد جمعه و جامع کبیری نیز شهرت دارد. این عمارت از جمله کهن ترین

بگاه دهنار، راهنمای گردشگری

تبریز، کلان شهری غنی از فرهنگ و تمدن، امروزه یکی از محبوب ترین جاذبه های گردشگری کشور است که علاوه بر طبیعتی سربس و چشم نواز، آثار تاریخی ارزشمند و متعددی را در خاک خود جای داده است.

تبریز، یکی از بهترین و زیباترین شهرهای ایران برای افرادی است که قصد انجام مسافرت در داخل کشور را دارند. این شهر که در شمال غربی ایران واقع شده است با عنوان پایتخت گردشگری جهان اسلام از جاذبه های تاریخی، فرهنگی و طبیعی زیادی بر خوردار است و بنا بر شواهد تاریخی درباره مراکز دیدنی تبریز، این شهر یکی از کهن ترین شهرهای جهان محسوب می شود. شاید تا به حال معروف ترین لقب تبریز را با عنوان شهر اولین ها شنیده باشید، دلیل نامگذاری تبریز با این لقب این است که بسیاری از اولین ها در تاریخ ایران مانند اولین چاپخانه، اولین دانشگاه و شهرک دانشگاهی نه تنها در ایران بلکه در جهان، اولین دادگاه استیناف، اولین چاپ اسکناس، اولین شهرداری، اولین شهرداری، اولین سینمای عمومی، اولین کودکستان و اولین مدرسه کر و لال های ایران و اولین خیابانی که در ایران دارای برق شد همگی در تبریز قرار دارند.

از نظر من شهر یوز بهترین زمان برای سفر به تبریز است چرا که مسیر مملو از زمین های کشت شده آفتاب گردان است و زیبایی چشم نواز و خیره کننده ای به جاده بخشیده اند. علاوه بر این تبریز دارای موزه های خاص و منحصر به فرد تحت عنوان موزه محرم است که می تواند بهانه بسیار خوبی برای سفر به این شهر زیبا و تجربه ای خاص باشد.

ارگ تبریز (ارگ علی شاه)
ارگ تبریز، عمارتی کهن و متعلق به قرن ۸ هجری قمری است که بنای اولیه ی آن طی ۱۸ سال و به منظور ایجاد آرامگاهی بزرگ در محض مسجد علی شاه احداث شد. این بنای تاریخی، حوادث تاریخی متعددی را نظاره گر بوده و امروزه نیز یکی از جاذبه های گردشگری و جاهای دیدنی تبریز محسوب می شود.

مسجد جامع تبریز
مسجد جامع تبریز، بنایی باقیمانده از عصر حکومت سلجوقیان است که به مسجد جمعه و جامع کبیری نیز شهرت دارد. این عمارت از جمله کهن ترین